

מטפורות מושגיות בשיח עיתונות הספורט המקוונת

אושרי זיגלבוים

לשון עיתונות הספורט

סגנון הכתיבה במדורי הספורט שונה מהסגנון העיתונאי הרגיל ובעל מאפיינים ייחודיים. עיתונות הספורט זנחה את הכתיבה המליצית שאפיינה את העיתונות הכללית. לשונה הייחודית הושפעה מלשון הדיבור והתאפיינה במשלב כתיבה יומיומי ובריכוזי ביטויי עגה (סלנג) (אזר, תשל"ג; טנא, 1982). גורמים מספר השפיעו על סגנון הכתיבה הייחודי המאפיין היום את עיתונות הספורט. ראשית, הכותבים בעיתונות הספורט הם אנשי ספורט ולא אנשי עט. כבר בתקופת המנדט היו לא מעטים מהעורכים של מדורי הספורט חברי אגודות הספורט, והשפיעו על טשטוש הגבולות בין ספורט, עיתונות ופוליטיקה (Kaufman & Galily, 2007). חיים חגי (2021), שסקר את התפתחותה של קהילת עיתונאי הספורט, הצביע על דינמיות בהתמקצעותם של כתבי הספורט ועל מעמדם הנמוך מזה של הכותבים הפוליטיים עד סוף שנות השישים. מאוחר יותר, בשנות התשעים, כשהקהילה המקצועית רכשה סמכות, היא אותגרה על ידי ספורטאים שלא היו עיתונאים. שנית, עיתונות הספורט, ובכללה **חדשות הספורט**, שהיה העיתון השני הנפוץ במדינה (אחרי מעריב), התנסחה בלשון ציורית ומטפורית ונקטה משלב לשוני שנע בין שפה גבוהה ומליצית לשפת מגרשים. גם מדור הספורט של היומון **חדשות** שבעריכת אבי רצון נכתב בסגנון מגוון שכלל שפה רדודה אך ציורית, והכיל ציטוטים של ספורטאים ואוהדים לצד ניתוחים מלומדים של אינטלקטואלים ואקדמאים (גלילי, לידור ובן-פורת, 2009; פז, 2002). אורלי קיים ומחמוד אבו־פנה (תשע"א-תשע"ב) סבורים ששילוב של מילים ממשלב לשוני גבוה לצד מילים ממשלב לשוני נמוך נובע מרצונם של עיתונאי הספורט ושל הפרשנים להיחשב כברי סמכא, אך גם לפנות לקהל בשפה ברורה, ישירה ומובנת. לשון עיתונות הספורט מאופיינת גם במתן משמעויות חדשות למילים קיימות, כגון סגנונות השחייה, תפקידים של שחקני כדורגל ועוד. מאפיין נוסף של לשון הספורט הוא כתיבה הנוקטת עמדה סובייקטיבית, לגלוג ואירוניה. אין מדובר בלשון מדווחת ואובייקטיבית אלא בלשון אקספרסיבית המלווה בשעשועי לשון, בהפרזות, בדימויים ובמטפורות. כמו כן ניכר שימוש בשדות סמנטיים זרים, ובהם הצגה, מוזיקה, מלחמה, כלכלה ועוד (אזר, תשל"ג; טנא, 1982; יהב, תשמ"ח; קיים ואבו־פנה, תשע"א-תשע"ב).

חקר המטפורה

הגישה הסמנטית-לקסיקלית מגדירה את המושג "מטפורה" כדמיון בין שני מסומנים וכאמצעי ליצירת ציוריות והותרת רושם רב על המאזין או על הקורא. כאשר נעשה שימוש תדיר במטפורה, היא יוצרת מעתק סמנטי-לקסיקלי קבוע המאבד מציוריותו עד לשחיקתו ולהפיכתו למטפורה "מתה". כשהמושג המטפורי משתרש הוא נכנס למילון והמילה המסמנת הופכת רב-משמעית (גיר, 1978; פרילוק, 2000; צרפתי, 1978).

תיאוריית המטפורה היא אחד מנושאי החקר החשובים שסביבו התפתחה הסמנטיקה הקוגניטיבית. הנחת הבסיס של התיאוריה היא שאין להתייחס עוד אל המטפורה כקישוט או כאמצעי פואטי ורטורי, אלא כתופעה לשונית הנגזרת מתהליכי חשיבה בסיסיים המשמשת גם כלי בסיסי החושף את האופן שבו בני אדם ממפים ומארגנים את תמונת העולם שלהם כיחידים וכקבוצות. תיאוריה זו דוחה את ההגדרות המסורתיות של הסמנטיקה הלקסיקלית, לפיהן המטפורה מבוססת על דמיון, בטענה שאין בדמיון כדי להסביר את כל המטפורות הקיימות בשפה או כדי להצביע על הסיבה להתבססות על קווי דמיון מסוימים ולא על אחרים (לבנת, 2014: 120, 124; סוברן ופלדמן, 2010: 315; עבאדי, 1998).

מנסחי תיאוריית המטפורה המושגית (Conceptual Metaphor Theory), ג'ורג' לייקוף ומרק ג'ונסון (Lakoff & Johnson, 1980), מראים שבין איברי המטפורה קיימות הקבלות שיטתיות המתבססות על ההתנסות האנושית, ומכאן הגדרתם שהמטפורה היא הבנת מושג מופשט באמצעות מושג מוחשי. כלומר, כאשר על הדובר להמשיג או להבין מושג מופשט, הוא ישתמש בתחום אחר שלו ממד פיזי מוחשי. לייקוף וג'ונסון גילו דפוסים של ביטויים מטפוריים שהם סכמות מטפוריות הבונות את ההכרה: גבוה הוא הַרְפָּה, המוח והתודעה הם מכלים, תיאוריות הן בניינים, ויכוחים הם מלחמות ועוד. באמצעות המטפורות אפשר להתבונן במערכות של תפיסות, אמונות וערכים הקיימות בקרב קהילת הדוברים, ולהתחקות אחריהן. דפוסים מטפוריים שונים משותפים לשפות רבות משום שהם צומחים מחוויה אנושית משותפת, שהיא חלק חשוב בהתנסות היומיומית של בני האדם באשר הם. דפוסים בסיסיים אלה (כדוגמת "מטפורת המכל") הם הבסיס להבניית המשגתם של דפוסים מורכבים ומופשטים יותר (שם). אושרי זיגלבוים (2019) הצביעה על דפוסים מטפוריים הנוגעים למושג "לאום": אומה היא משפחה, לאומיות היא צמח, לאום הוא מבנה, לאום הוא ילד, לאומיות היא מחלה ועוד. עארל שקור (2024) השווה בין המטפורות המושגיות בשיח הפוליטי במלחמת "חרכות ברזל" בערוץ 12 לעומת ערוץ אל-ג'זירה, ובחן כיצד תחומי המקור (Source domains) המשותפים לשני הערוצים ממסגרים באופן שונה את השיח ומספקים הצדקה לכל אחד מהצדדים במלחמה.

לייקוף וג'ונסון (Lakoff & Johnson, 1980) הציגו מטפורות תשתית הקושרות בין מאפייני תחום המקור שממנו לקוחה המטפורה שהוא לרוב מוחשי, ובין מאפייני תחום היעד (Target domains) שהוא על פי רוב מופשט ומשמש כמטרה; כלומר המטפורה

מתארת תחום יעד מופשט באמצעות תחום מקור מוחשי. כך, למשל, במטפורה "אהבה היא מסע", נקשרים מאפייני המסע למאפייני האוהבים ולמהלך היחסים ביניהם. מטפורות אלה משקפות את התפיסה בנוגע לתחום היעד המופשט ואף מחזקות ומעצבות אותה בהנחה כי בני אותה תרבות הדוברים את אותה שפה יארגנו את המבנה המושגי שלהם בעזרת מטפורות באופן דומה, ולעיתים אף באופן שחוצה הבדלים בין שפות. עם זאת, לצד האוניברסליות של הדפוסים המטפוריים לעיתים מתגלים הבדלים בחשיבה המטפורית של קהילות שונות. כך מתגלה בתרבות האמריקנית דפוס מטפורי של "אהבה היא מסע", ואילו בשירה העברית של ימי הביניים מתגלה דפוס מטפורי אחר של "אהבה היא ציד או מלחמה" (עבאדי, 1998).

המטפורה בלשון עיתונות הספורט

מחקר שבחן שימוש במטפורות ספורט בעיתונות הסינית בהשוואה לעיתונות באנגליה ובארצות הברית, מצא כי גם בשפה האנגלית וגם בשפה הסינית מופיעות מטפורות הספורט בשכיחות גבוהה בלשון העיתונות. עם זאת, בעיתונות האנגלית והאמריקנית נמצאה העדפה לשימוש במטפורות המבטאות תחרות, ואילו בעיתונות הסינית נמצאה העדפה לשימוש במטפורות המבטאות שיתוף פעולה. מחקר זה מעיד על כך שלצד השימוש האוניברסלי במטפורות ספורט בלשון העיתונות, קיימים הבדלים תרבותיים המתגלים באופיין של המטפורות (Cai, 2023).

מחקרם של קיים ואבו־פנה (תשע"א-תשע"ב) בחן את הרטוריקה של עיתונות הספורט בישראל במאמרי פרשנות. מחקרם מצא שימוש בלשון פיגורטיבית בעיתונות הספורט בעברית ובערבית, ושימוש בולט במטפורה כאמצעי רטורי. חלק מהמטפורות בעברית הושאלו מלשון המקרא: "אבל רוחו של גרנט עדיין מרחפת בין רמת גן לקריית אליעזר ובין מלטה לניקוסיה",¹ ובערבית ניכר שימוש במטפורות משדה הקרב, כמו "הרגה", "מוות מוקדם", "הכניעו", "כבשו" ועוד. בעוד הניתוח במחקרם התבסס על הגישה הסמנטית-לקסיקלית (ראו לעיל), המחקר שלהלן בחן את המטפורה כביטוי לדפוסים מחשבה עמוקים הבונים את ההכרה של הדובר ומעצבים את תפיסת עולמו.

משה אזר (תשל"ג), שחקר את הרטוריקה של כתבי הספורט, הבחין בין "מטפורות מכוונות" למטפורות שהפכו לניבים ולמטבעות לשון שאותן הוא מכנה "מטפורות סטריאוטיפיות". תחת הכותרת "מטפורות מכוונות" הוא הצביע על מגוון פעלים "אינטנסיביים" הלוקוחים ברובם משדה הקרב והמלחמה, כגון: היכה, הכניע, הובסה, שרף, ניפצה ועוד. גם ה"מטפורות הסטריאוטיפיות" מרמזות על שדה מלחמה: דגל הכניעה, גוב האריות, שברה קרח ועוד.

עדינה עבאדי הצביעה על כך שמטפורות בסיס בשיח הכלכלי מובעות בשפה העברית באמצעות ביטויים השאובים מתחום הספורט. אלה מעניקים למבעים חיות ודרמטיות, למשל בכותרת "וול סטריט בצלילה חופשית".² במחקר אחר, שבו התמקדה

עבאדי (1998) במטפורות בשיח הפוליטי, התגלתה שוב שאילה רווחת מתחומי הספורט שבהם יש מגע פיזי ואלומות, כמו איגרוף וכדורגל, לסיקור הפוליטי ברדיו ובטלוויזיה, למשל "נוק-אאוט", "מירוץ צמוד" ועוד. גם במחקרים בין-לאומיים בולט השימוש במטפורות מתחום הספורט. כך גילה מחקר שבחן את השיח הפוליטי באינסטגרם, שמשמשי המדיה החברתיים האיראניים נטו להשתמש במטפורות מתחום הספורט, הדת והספרות כדי להדגיש את הצורך בשינוי פוליטי וחברתי (Sajedifard, Yousefzadeh, & Shahgoli, 2023).

חנה הרציג (2015) שבחנה את המטפורות שכיכבו בשיח הבחירות בשנת 2015, התמקדה במטפורות השגורות כסמן חברתי המשקף ערכים שהוטמעו בתרבות אותה תקופה. לדבריה המטפורה היא מנגנון קוגניטיבי בעל תפקיד מרכזי בעיצוב תפיסות ובשינוי עמדות. ממצאיה מצביעים על שימוש רב במטפורה בשדות הבידור, הספורט והשיווק בשיח הבחירות. בתוך כך היא מצאה כי במטפורת הספורט המשחק הספורטיבי מדומה למלחמה המאפשרת עידון של דחפים כוחניים. לכן היא סברה שהאנלוגיה הסמויה בין פוליטיקה למשחק כדורגל היא מסוכנת.

ניכר שחוקרים שונים מבחינים בין סוגי מטפורות ומשיימים אותן בדרכים אחרות. בקוטב אחד של הרצף נמצאות מטפורות חיות, מכוונות, ספרותיות או יצירתיות; במרכז הרצף נמצאות מטפורות לשוניות, שגורות או יומיומיות; ובקוטב האחר נמצאות מטפורות מתות, סטריאוטיפיות, שחוקות או מאובנות. השיום של סוגי המטפורות מעיד על מידת החשיבות המיוחסת לכל סוג בכל אחת מהגישות. בעוד הסמנטיקה הלקסיקלית נוטה להתעלם ממטפורות שאינן יצירתיות או להפחית מחשיבותן, הסמנטיקה הקוגניטיבית מעניקה חשיבות רבה לכל סוגי המטפורות באשר הן, וביתר שאת למטפורות היומיומיות. המחקר המוצג כאן לא עסק בהבחנה בין מטפורות אלא התחקה אחר כלל המטפורות שעלו מעיתונות הספורט המקוונת, במטרה לזהות דפוסים מטפוריים העומדים בתשתית ההכרה, למפות אותם ולבחון את דרכי היווצרותם.

מתודולוגיה

במחקר אימצתי גישה איכותנית, ובמהלכו ערכתי ניתוח תוכן של 62 כתבות ודיווחי ספורט שהתפרסמו על פני מאה עמודים בעיתונות המקוונת בידי 28 כתיבי ספורט. הכתבות נאספו בתחומי המקור של המטפורות, שחזרו על עצמם. 41 אחוז מהקורפוס הם כתבות ו-59 אחוז הם דיווחי ספורט. הקורפוס נאסף בחודשים אפריל-מאי 2022, במטרה לעקוב אחר עיתונות הספורט בשגרה לפני מונדיאל 2022 בקטאר, ולדגום את כל דיווחי הספורט ואת כתבות הפרשנות באותה תקופה. כל הטקסטים שנכללו בקורפוס נלקחו משני אתרים מקוונים השייכים לקבוצת ידיעות אחרונות: *Ynet* – אתר בעל חשיפה גבוהה לקהל הישראלי ו-*ONE* – אתר ייעודי ומוביל בתחום הספורט. הדגימה הייתה יומיומית והקורפוס כלל את כל הדיווחים והכתבות שבהם הופיעה לפחות מטפורה אחת.

ענפי ספורט מסוימים, ובראשם הכדורגל, זוכים לסיקור נרחב יותר בתקשורת העולמית בכלל ובתקשורת הישראלית בפרט. חלקו של הכדורגל ביצירת הזהות במדינת ישראל שחי בה ציבור מגוון של עולים וותיקים, היה רב-משמעות בתקופה שבה חסרה שפה משותפת. הכדורגל היה הספורט הבולט ביותר בישראל כבר בשלהי התקופה העות'מאנית-תחילת תקופת המנדט הבריטי, וזכה לסיקור נרחב בעיתוני התקופה (בן-פורת, 2010; גלילי וקאופמן, 2013). לכן נוכחותו בקורפוס המחקר ניכרת יותר.

אווה קיטאי (Kittay, 1992) הגדירה שדה סמנטי כהתגבשות של נוהגי לשון בקהילת דוברים בתקופה מסוימת. שדות סמנטיים הם ביטוי להיותה של הלשון מערכת תקשורת של הסכמים פומביים ומוכרים, שבלעדיהם אין האדם יכול לתקשר (סוברן, 2014). תמר סוברן (2006) פיתחה את תיאוריית השדות הסמנטיים ככלי מחקר בלשני ופואטי. היא מציעה כצעד ראשון להישען על היכולת האינטואיטיבית של דוברי השפה לתחום שדות סמנטיים ולסווג מילים כקרובות או כרחוקות זו מזו במשמעותן. המחקר המוצג להלן נשען על זיהוי אינטואיטיבי של שדות סמנטיים.

המטפורות שנכללו בקורפוס, זוהו ונותחו בהתאם לחמשת השלבים שהגדיר רוד אליס: 1. זיהוי הביטויים המטפוריים בטקסט, למשל במובאה הבאה: "הם חייבים לספק את הסחורה ברגע האמת"³, הלקוחה מעיתונות הספורט.

2. מציאת תחומי המקור (Source domains) ותחומי המטרה או היעד (Target domains) של המטפורות שזוהו. בעקבות מחקרם של גורדון רייניירס וכריסטיאן בורגרס (Reijnierse & Burgers, 2023) ייחסתי חשיבות לזיהוי תחום המקור על סמך ההקשר שבו מופיעה המטפורה בשיח. תחום המקור בדוגמה שלעיל הוא מסחר וכלכלה, ותחום המטרה הוא כדורגל.

3. זיהוי מטפורות בסיס מושגיות, כגון: "הכדורגל הוא סחורה".
4. הבנת ההשתמעויות של מטפורות הבסיס על המערך המושגי. הכדורגל הוא מוצר שיש לו ביקוש ומחיר, ואפשר לסחור בו – לקנות ולמכור, לשאת ולתת.
5. זיהוי מילות המפתח של כל אחת ממטפורות הבסיס המושגיות. בדוגמה שלעיל מילת המפתח היא "מסחר"⁴.

כיוון שמדובר בשלבים המסבירים ניתוח של תהליכים קוגניטיביים שאינם משתנים בעקבות המדיום, הם רלוונטיים לניתוח יצירות ספרות כמו גם לניתוח פרסומות, כתבות פרשנות או דיווחי ספורט. כלומר, למרות הבדלי השפה בין מדיה שונים, הכלי לניתוח השפה והתהליכים הקוגניטיביים הנלווים ליצירת המטפורה אינם משתנים.

ניתוח הקורפוס התבסס על עקרונות המחקר האיכותני (שקדי, 2003). בשלב הראשון נכללו בקורפוס כל הטקסטים שבהם הופיעה לפחות מטפורה אחת. בשלב השני נערך ניתוח של כל המטפורות במטרה לזהות את תחומי המקור ואת תחומי היעד ולהגדיר את השדות הסמנטיים החוזרים על עצמם יותר מעשר פעמים. בשלב השני נערכו בקרה והערכה מחדשת, הקורפוס אורגן לפי שדות המקור וכלל את כל הדוגמאות שהובאו

בכל שדה. בשלב האחרון אורגן מערך השדות הסמנטיים וזוהו שדות סמנטיים ראשיים ומשניים. במאמר הנוכחי הובאו דוגמאות מייצגות בלבד לכל שדה בשל קוצר היריעה. לייקוף (Lakoff, 2016) מצייין כי אחת מהסיבות לעיסוק המחקרי הרב במטפורות המושגיות נעוצה בכך שהן פותחות צוהר לחשיבה האנושית. באמצעות ניתוח הדרך שבה אנשים מדברים על דבר מסוים (המטרה) במונחים של דבר אחר (המקור), אפשר להגיע לתובנות לגבי הדרך שבה אנשים חושבים. חשיבותו של המחקר המוצג כאן נעוצה ביכולתו להצביע על דפוסי החשיבה המובילים של הציבור הישראלי בכלל ושל ציבור אוהדי הספורט בפרט, ולהסיק מכך על ההשלכות שעשויות להיות לשינוי בדפוסי החשיבה הללו.

ממצאים – דפוסי מטפוריים בעיתונות הספורט

ממצאי המחקר שיוצגו להלן חושפים דפוסי מטפוריים הממופים בשבעה שדות סמנטיים מרכזיים: אלימות, מקצועות, מלוכה, אהבה וחיזור, טבע, חום ואש ומרחב. שדות אלה מסתעפים לשדות סמנטיים משניים. בכל שדה סמנטי ראשי ומשני נמצאו בקורפוס לפחות עשר מטפורות המייצגות אותו. במכוון לא הופרדו להלן המטפורות היומיומיות מהמטפורות היצירתיות, שכן השפה מאופיינת בדינמיות המובילה לעיתים להפיכתה של מטפורה יצירתית למטפורה יומיומית ואף למטפורה שחוקה, ככל שהשימוש בה תדיר והופך שכיח יותר. כמו כן מטרת המחקר היא לזהות את המטפורות המושגיות העולות מתוך היקריות של ביטויים מטפוריים שונים הלקוחים מאותו תחום מקור.

שדה סמנטי מרכזי – אלימות

שדה האלימות נקשר לשלושה שדות סמנטיים מרכזיים: מוות, מלחמה ופשע.

שדה המוות

כל המטפורות משדה המוות שנמצאו בקורפוס המחקר משקפות את המטפורה הבסיסית: "אי הצלחה היא מוות". הקיטוב בין הצלחה למוות מתבטא היטב בדוגמה מתוך כותרת לכתבה שסיקרה את שחקן הריינג'רס, ארון רמזי:⁵

1. "ארון גביעים או ארון קבורה?"⁶

גם דוגמאות אחרות מציגות את אותה תפיסה של אי-הצלחה וחוסר תפקוד בתור מוות:

2. "תשע שנים באנגליה לא הניבו אליפויות במדי ארסנל וצ'לסי, והוא אף הוספד הרבה יותר מפעם אחת."⁷

3. "כעת, חצי שנה אחרי שהיה קבור בקבוצת המילואים של דורטמונד בליגה השלישית, מצפה לו הופעה בגמר אירופי."⁸

דוגמה מאלפת לשדה המוות כתובה בכתבה בנושא קבוצות העל ב-NBA, ובה מביעה הכותבת את עמדתה בגנות התפיסה שלפיה יש לבנות קבוצת כדורסל המושתתת על כוכבים מנוסים בתשלום גבוה ("סופר־טיים"):

4. "הסופר־טיים מחוברת למכונות הנשמה, וככל שינתקו אותה מהר יותר כך יהיה יותר טוב לכולם [...] כל זה לא אומר שהרעיון של סופר־טיים מת לגמרי. גוסס, אבל עוד לא מת."⁹

בניגוד לכך היא מציגה את חשיבות גיוסם של שחקנים שאינם מחויבים בחוזה לקבוצה אחרת, ומגיעים ממכללות, מתיכונים ומקבוצות לא מקצועיות ("דראפט"):

5. "הדראפט הוא הדבר הכי קרוב שיש למחלקת נוער ב-NBA [...] צריך אנשי מקצוע מעולים ולא מעט מזל, אבל זה אפשרי, וזו הדרך הבריאה והנכונה ולפעמים גם המרגשת לבנות קבוצה".

ההבדל בין שתי התפיסות לבניית קבוצה משתקף בניגוד שבין שדה המוות המיוצג בצירוף "מכונת הנשמה" ובמילים "מת" ו"גוסס" ובין שדה החיים המיוצג בצירוף "הדרך הבריאה". אי־הצלחה בספורט נתפסת כמוות, כפי שעולה מהביטויים המטפוריים; כך מתעצבת תפיסת עולם של קידוש ההצלחה וחשיבותה, ומתחזק האספקט התחרותי שבספורט.

שדה המלחמה

קיים ואבו־פנה (תשע"א-תשע"ב) מצאו במחקרם מטפורות רבות מתחום שדה הקרב בעיתונות הספורט בישראל, כגון "הרגה", "הכניעו", "כבשו" ועוד. הם נמנעו מניתוחן, כיוון שמדובר במטפורות שחוקות ללא אפקט רטורי, "נטולות יופי וחינוניות", לדבריהם. בניגוד לכך התמקד מחקרי בדפוסים מטפוריים המבנים את הכרתם של הדוברים, ולמטפורות השחוקות יש תפקיד מרכזי בזיהוי דפוסים אלה ובהתחקות אחריהם. מטפורות משדה הקרב מבטאות את הטמעתן בספורט. בקצה האחד נמצאות מטפורות שנשמעו היטב בשדה הספורט, עד שהפכו חלק בלתי נפרד ממנו, כך שמושגי "מלחמה", כגון "התקפה" ו"הגנה", אינם מורגשים בהן:

6. "בנזמה [...] יורד אחורה לקבל את הכדורים ולהתחיל את ההתקפות, מחלק מסירות גאוניות, ממקסם את הפוטנציאל של חבריו להתקפה ומנהיג את ריאל מדריד".¹⁰

המילה "התקפה" בהקשר לספורט הופיעה לראשונה בעיתונות היהודית בשנת 1931 במדור הספורט של דבר: "במרץ רב ובמשך 20 רגע הצליחה לתקוף – התקפה מסוכנת – את שומרי השער של 'הפועל', אף כבשה את השער הראשון ע"י בעיטה נפלאה".¹¹ השימוש במבנה של מושא פנימי "לתקוף התקפה" יוצר הדגשה. ההטמעה של המילים "התקפה" ו"הגנה" בשדה הספורט מתועדת במילון רב מילים (שויקה, 2009). אחת מההגדרות להתקפה היא: "[ספורט] פעולה של קבוצה או של נבחרת המיועדת להשיג יתרון על ידי כיבוש שער, סל וכו'"; וההגדרה להגנה היא: "[משחקי כדור] ניסיון לעצור את התקפת

היריב, ניסיון למנוע ממנו לצבור נקודות". עיתונות הספורט הבריטית השפיעה על העיתונות העברית למן התקופה המנדטורית (גלילי וקאופמן, 2013), ואפשר להניח שגם המטפוריקה של לשון עיתונות הספורט העברית הושפעה ממנה. עם זאת, לפי ארכיון העיתונות העברית המונח "דיפנס" מופיע לראשונה בהקשר של לשון הספורט רק ב-1981 בריאיון של אבי רצון עם שימי ריגר, לאחר שהודח מתפקידו כמאמן הפועל תל אביב. רצון פנה לריגר ואמר: "אתה כל הזמן באקסטזה וצועק 'דיפנס', 'דיפנס'". ריגר השיב לו: "אלו הן הוראות לשחקנים"¹². כלומר מדובר במתן הנחיות לשחקנים שאינם דוברי עברית, ואין לראות בכך עדות לשאילת משמעות מהאנגלית שוודאי הייתה משפיעה על העיתונות הכתובה ביידיש.

גם המילה "יריבות" היא מילת מפתח במטפורת הבסיס "ספורט הוא מלחמה" ומופיעה בשלל היקרויות בקורפוס, למשל:

7. "כעת אינטרנט הולכת ימינה ושמאלה באותה תדירות, וליריבות הרבה יותר קשה להתמודד עם משחק המעברים המהיר שלה"¹³.

בניתוח סמנטי קוגניטיבי קיימת התנגשות בין תחום המקור (ספורטיביות) לתחום היעד (יחסי מלחמה) בצירוף "יריבות ספורטיבית". אור לונטל (2016) מצייין כי המונח "יריבות ספורטיבית" מגלם דיסוננס בין ערכיות והוגנות הנגזרות מהספורטיביות, ובין תחרותיות וטריטוריאליזם המאפיינות יריבות.

אם נמשיך לנוע על פני הרצף המבטא את מידת ההטמעה של מטפורות משדה המלחמה בשדה הספורט, נמצא במרכזו מטפורות יומיומיות ושגורות:

8. "שהמנג'רים של LaLiga Fantasy ONE, ליגת החלומות הרשמית של הליגה הטובה בעולם, חייבים להילחם על כל נקודה על מנת לזכות בפרסים שווים בתום המחזור האחרון"¹⁴.

9. "יש גם סיפור מיוחד של אוליבר גלאסנר, המאמן שהקדים בעונה שעברה עם וולפסבורג את פרנקפורט בקרב על המקום הרביעי שהוביל לליגת האלופות"¹⁵.

בקוטב השני של הרצף נמצאות מטפורות מכוונות ויצירתיות שרבות מהן קשורות לתחום של כלי מלחמה:

10. "בנזמה כיום הוא הנשק ההתקפי המפחיד ביותר בעולם הכדורגל: מספק כמויות אדירות של שערים ללא הפסקה, מבשל, בצורות"¹⁶.

11. "אנסגר קנאוף עמד מחוץ לרחבה כאשר כדור קרן הורחק לכיוונו, עצר אותו ברגלו השמאלית, ומיד שלח טיל בימין הישר לחיבורים של מארק אנדרה טר שטגן"¹⁷.

12. "אנחנו נשחק עם סכין בין השיניים מול צרפת" (כותרת)¹⁸.

13. "כל מי שידו בהריסת הפועל נמצא על הכוונת: לאור הסיכום עם ב"ש על כניסת קהל אורח, בארגון אוהדי הפועל זועמים: כל מי שידו בביצה המסריחה שנקראת ההנהלה, המלחמה רק החלה. נלך לנשק יום הדין" (כותרת וכותרת משנה).¹⁹

ברוגמה הבאה יש שימוש במטפורות יומיומיות לצד מטפורות יצירתיות משדה המלחמה והמוות:

14. "הציפיות ממנו גבוהות הרבה יותר בהשוואה למישהו שהותש והקריב את עצמו במשך 120 דקות [...] גם לקהל הנפלא של ריינג'רס הגיע לשמוח, כמוכן, אבל בקרב הזה יכולה להיות רק מנצחת אחת, וראמזי הרג את התקוות של הסקוטים. הוא לא הורג אנשים כשהוא כובש. הוא הורג אשליות כשהוא מחטיא."²⁰

ברוגמה זו ניכרת הזיקה הטבעית בין שדה המלחמה לשדה המוות, ומתגלה כי שדה המלחמה ושדה המוות מוחשיים במטפורות השחוקות והיומיומיות, ומופשטים ככל שהמטפורות יצירתיות יותר. יתר על כן, הרג התקוות והאשליות היא מטפורה ברמת הפשטה גבוהה בעוד הרג אנשים הוא מוחשי ואינו מטפורי.

הדרוגמאות שהובאו לעיל מייצגות חלק מצומצם ממגוון רחב של ביטויים מטפוריים שהופיעו בקורפוס ושדה המקור שלהם הוא שדה המלחמה. השימוש הרווח הזה מעיד על האופן שבו דוברי העברית תופסים את שדה הספורט כשדה קרב שבו קבוצה נלחמת ביריבתה, בעוד השחקנים הם כלי הנשק והמטרה – לנצח בכל קרב ובמלחמה כולה. כלומר, דוברי העברית לא רק מדברים על ספורט במונחים של מלחמה, אלא גם מרגישים שניצחו בקרב כשהקבוצה שהם אוהדים מנצחת וחשים תבוסה אם קבוצתם לא זכתה בגביע, כפי שעולה מהדרוגמאות שלהלן:

15. "אחרי 10 הפסדים רצופים, ההוקס (16:5) טעמו סוף כל סוף ניצחון."²¹

16. "לאחר מכן, מצא את עצמו המגן בוויגאן, ממנה יצא לעוד השאלה לא מוצלחת בבריסטול סיטי. רבים היו מתייאשים ומניפים דגל לבן, אבל לא טברנייר."²²

שדה הפשע

הזיקה בין שדה הפשע לשדה הספורט נובעת מכך שבשני השדות קיימים חוקים ואפשרות להפר אותם. המילה "עבירה" היא מילת מפתח בחיבור בין שני השדות הללו:

17. "בגמר, ממש לפני שריקת הסיום ל-90 דקות, ביצע קייליני עבירה בוטה במיוחד (אם כי לא גסה) על בוקאיו סאקה כאשר משך בחולצתו."²³

המטפורות בשדה הפשע בהקשר לספורט נחלקות לשני סוגים עיקריים. הסוג הראשון הוא מטפורות יומיומיות בעלות הקשר חיובי הנקשרות לתחומים של הימורים והתמכרות:

18. "המכורים למשחק עוד זוכרים את ארסנל המושלמת של ארסן ונגר, ששיחקה את הכדורגל הטוב בעולם."²⁴

19. "מוריניו מכור לאדרנלין הזה, ולא קיבל אותו במשך זמן רב מדי".²⁵
20. "רבים גרסו כי הוולשי בן ה-31 בחר בגלזגו כלית ברירה, כי מצבו ביובנטוס היה קטסטרופלי אצל המאמן מסימיליאנו אלגרי, ואף קבוצה אחרת לא רצתה להמר עליו".²⁶
21. "את הסיכון הגדול ביותר לקחו בהפועל חדרה עם הימור ענק אחרי שברקוביץ' ברח. במועדון כבר נתנו צ'אנס בעבר למאמנים [...] הפעם הם הלכו רחוק יותר, כשבחרו באסף נמני".²⁷
- בדוגמאות 18, 19 הביטויים המטפוריים מתחום ההתמכרות מייצגים את יחסם של האוהדים או של השחקנים למשחק וההתמכרות מוצגת בהן כאהבה בעוצמה גבוהה. הקונוטציה הריגושת החיובית של ההתמכרות בביטויים מסוג זה נובעת משחיקה סמנטית והיפוך בקונוטציה, בדומה לגידוף "בן זונה" שקיבל משמעות חיובית.²⁸ לעומת זאת בדוגמאות 20, 21 ההימור של הקבוצות הוא על שחקנים ומאמנים, ומוצג כלקחת סיכון. הקונוטציה במקרה הזה אינה חיובית ואינה שלילית.
- לצידן של המטפורות היומיומיות שהוצגו לעיל מתגלות מטפורות יצירתיות הלקוחות מתחומי פשע, אלימות, שוד וסרסור, ובהן הקונוטציה היא שלילית:
22. "סוויפ חלק²⁹ מול בוסטון הפך למכה מהדהדת שגרמה לפרשנים לצאת מגדרם".³⁰
23. "הוא אמר לג'יי-פי ולי: 'אחלה משחק, אבל עדיין אפרק את שניכם'".³¹
24. "אפשר היה להבין מדוע היריבה הגרמנית נתפסה כאנדרדוג ברור בקרב הזה, אבל אז – בום! – קיבלו הקטלונים סנוקרת משחקן עליו מעטים מאוד שמעו קודם לכן".³²
25. "זה בסדר שמסי זכה השנה בכדור הזהב. הגנבה הגדולה הייתה בשנה שעברה [...] ריאל מדריד החליטה שכריסטיאנו לא יזכה בפרס, הוא פשוט נשדד".³³
26. "מכבי היו בעשרה שחקנים ואמרנו יש לנו תיקו ואפילו אולי נגנוב ניצחון כי אנחנו שחקן יותר".³⁴
27. במקביל בתקשורת הספרדית אמרו שהוא "גנב" לריאל מדריד עוד ניצחון".³⁵
28. "[רון קינג] סרסר בספורטאים שלו, השתמש בהם כדי לחתום על חוזה קרבות במחירים מדהימים, רק כדי לגזור קופון אסטרונומי לעצמו".³⁶
- בדוגמאות 22–24 מתוארים המהלכים הספורטיביים באמצעות מטפורות משדה האלימות. כך מתעצבת התפיסה שמשחק ספורט הוא אקט אלים וכוחני. בדוגמאות 25–27 מתוארת ההצלחה במשחק באמצעות מטפורות משדה השוד, ומשתמע מהן שבמקרים מסוימים זכייה או ניצחון במשחק נתפסים כחסרי הוגנות ומוסריות. הביטוי המטפורי בדוגמה 28 מיוחס למאמן, ומשתמעת ממנו שליטתו המוחלטת בספורטאים ויכולתו לפגוע בהם

מעמדה של כוח. אם כן, בניגוד למצופה, שדה הפשע אינו מופיע בהכרח בהקשרים שליליים, וניכר כי תחום הפשיעה שממנו שאולה המטפורה משפיע על הקונוטציה הריגושת של לה לחיוב או לשלילה.

שדה סמנטי מרכזי – מקצועות

שדה המקצועות נקשר לארבעה שדות סמנטיים מרכזיים: קולינריה, בנייה, מסחר וכלכלה ובמה.

שדה הקולינריה

המטפורות משדה הקולינריה ממסגרות מהלכים ספורטיביים כעלילה בעלת התחלה, אמצע וסוף המקבילה לשלבי הכנת ארוחה ואכילתה. בקורפוס המחקר נמצאו מטפורות המתארות פתיחה של מהלך ספורטיבי במשחק מסוים או בסדרת משחקים:

29. "היה זה שכבש את השער ששלח את מועדון הפאר הסקוטי בחזרה לפרמיירשיפ הסקוטית וסיפק בכך טעימה ממה שעתיד לבוא".³⁷

30. "זה היה גמר מצוין, והוא גם שימש מתאבן לקראת גמר ליגת האלופות בשבת".³⁸

לצד אלה בולטת בשכיחותה מטפורת הבישול המתארת מצד אחד את נקודות השיא של המשחק (הבקעות השערים), ומבליטה מצד שני את עבודת ההכנה מאחורי הקלעים, שכן בלשון הספורט "בישול" השער משמעו העברת הכדור לשחקן אחר המבקיע שער:

31. "מסיקה יחוגג בעוד חודש 33 וסיים עונה פנטסטית מבחינה אישית בה הבקיע 14 שערים ובישל שמונה נוספים ב-36 הופעות בריינה".³⁹

32. "הצמד שכבש הקנה לו שמונה נקודות והבישול הוסיף עוד שלוש".⁴⁰

33. "הבכורה הבלתי נשכחת ב-19.5.1990 מול הפועל כפר סבא, אז בישל וסחט פנדל בניצחון 0:3 על הירוקים".⁴¹

בקורפוס המחקר נמצאו מטפורות המתארות את סיומם של מהלכים ספורטיביים:

34. "בשנת 2017 הוא [מארק גוהיי] זכה עם קבוצת הנוער של צ'לסי בטרבל כשהוא מקנח עם הצטיינות".⁴²

35. "טיי קוב היה שחקן הבייסבול הכי טוב, פופולרי ושנוא של התקופה שלו [...] הוא הלך מכות עם שופטים, נכנס בכוונה בשחקני יריב עם מסמרי הנעליים שלו כשגלש לבסיס, הרביץ לאוהד שהקניט אותו ביציע [...] ולקינח: הוא עזר בהטיית תוצאות משחקים שבהם שיחק ושעליהם הימר".⁴³

ניכר כי המטפורות משדה הקולינריה נושאות קונוטציה חיובית ומיוחסות למהלך המשחק. משתמע מהן אספקט של הדרגתיות בשלבי המשחק והדגשה של שיאי המשחק: התחלה, הבקעה וסיום.

שדה הבנייה

מטפורות משדה הבנייה מבטאות יציבות, הצלחה ותהליך הדרגתי. האספקטים של ההדרגתיות ושל ההצלחה בולטים בדוגמאות שבהן הבנייה מתייחסת להרכב הקבוצה או המועדון ולמהלך המשחק:

36. "שניהם נחשבים למאמנים שיודעים לטפח כישרונות ולבנות קבוצה מגובשת".⁴⁴

37. "בעלי קריית שמונה דיבר באירוע המצטיינים היוקרתי של ONE וסיפר על הבנייה לעונה הבאה".⁴⁵

38. "המועדונים המצליחים הם מופת לבנייה שקטה ואיטית עם תרבות וגאווה קבוצתית [...] צריך אנשי מקצוע מעולים ולא מעט מזל, אבל זה אפשרי, וזו הדרך הבריאה והנכונה ולפעמים גם המרגשת לבנות קבוצה".⁴⁶

39. "הדומיננטיות שלו בבניית המשחק ויצירת המצבים הגיעה לשיאה".⁴⁷

40. "המועדון צריך לבנות סגל שיכול להתמודד על פלייאוף עליון".⁴⁸

לעומת זאת, בדוגמה הבאה המתייחסת לבנייה של קבוצה מדגיש השימוש במירכאות את המטפוריקה של "בנה", ומבליט את האספקט של היציבות ושל ההצלחה:

41. "דוראנט היה זה ש"בנה" את הנטס הנוכחיים".⁴⁹

האספקט של היציבות בולט גם באמירתו המיתולוגית של השדרן יורם ארבל, אם כי על דרך השלילה:

42. "הוא צבע לנו את השלכת בירוק, זעק "ככה לא בונים חומה" וגם היה הקול שבישר על פרוץ מלחמת ששת הימים ועל רצח רבין".⁵⁰

המטפורות משדה הבנייה מבטאות את מטפורת הבסיס: הקבוצה היא בניין ומהלך המשחק הוא בנייה. הקונוטציה שלהן היא חיובית באופן גורף, ונקשרת גם לשדה החיובי של מעלה, שכן תהליך הבנייה מתבצע כלפי מעלה במרחב.

שדה המסחר והכלכלה

המטפורות משדה המסחר והכלכלה נוגעות ברובן המוחלט לתהליך העסקת השחקנים ופיתוח הקבוצה:

43. "רק אותם אופטימיים האמינו שהמהלכים בשוק ההעברות יצליחו [...] אלה שנגררו לשלם עשרות מיליונים על שמות חמים בשוק ולא עצרו לחשוב על ההשתלבות וההשפעה שלהם על המועדון".⁵¹

44. "סאקו טורה יעזוב וגם הרכש של ינואר האחרון, מתיאה ליואיץ', מסיים את ההתקשרות וספק גדול אם הקבוצה תממש את האופציה עליו".⁵²

45. "הרעיון לאסוף כמה סופרסטארים מנוסים ומשולמים היטב שייקנו לך אליפות או שתיים [...] ושניהם [מועדון לוס־אנג'לס לייקרוס ומועדון ברוקלין נטס], למרבה השמחה, שילמו העונה ביוקר על מכירת הנשמה".⁵³

כמו כן קיימות דוגמאות שבהן המטפורות הקשורות לשדה המסחר והכלכלה מכוונות לטיבו של השחקן ולמידת הצלחתו והצלחת הקבוצה במשחק:

46. "מבחינה היסטורית, הסיכוי שלהם לפספס גבוה יותר כי הם מרגישים הכי מחויבים. כל העיניים מופנות אליהם, והם חייבים לספק את הסחורה ברגע האמת".⁵⁴

47. "התואר המרגש קרוב מתמיד, אבל כל עוד הנקודה המיוחלת אינה בכיס, העסק לא גמור".⁵⁵

48. "החלוץ הוותיק הוכיח פעם נוספת שהוא מניה בטוחה בפנטזי, כשרשם בפעם ה־10 העונה נקודות בספרות כפולות".⁵⁶

מטפורת הבסיס בשדה זה היא שהקבוצה והשחקנים הם מוצר או מניה בעלי ערך ומחיר; אפשר לסחור בהם ולהרוויח או להפסיד מהם. העיסוק בספורט במונחים של רווח והפסד נמצא בלב ליבו של הקשר בין שני השדות הסמנטיים הללו – שדה הספורט ושדה המסחר והכלכלה.

שדה הבמה

בשדה זה נכללו שלושה תחומים: ספרות, תיאטרון ומוזיקה. רוב המטפורות מתחום הספרות והתיאטרון הן בעלות קונוטציה חיובית, ומתייחסות לשחקנים ולאופן המשחק שלהם:

49. "הוא מקבל עכשיו את אור הזרקורים שעשוי ללוות אותו עוד שנים ארוכות".⁵⁷

50. "אלו שהרכיבו במחזור ה־35 את יאגו אספאס ב־11 שלהם, הרוויחו הפעם בגדול כשנהנו מהצגה של החלוץ ב־0:4 של סלטה ויגו על אלאבס".⁵⁸

51. "הדבר אפשר לו לקבל בעיני האוהדים מעמד של גיבור שנשאר במועדון, לזכות במקום בטוח בהרכב, וגם לשחק בהדרכתו של דידייה דשאן אשר הציע את השינוי הכי חשוב בקריירה שלו – הסטה מעמדת המגן השמאלי לבלם. שם התחילה האגדה שהלכה והתעצמה עם השנים".⁵⁹

52. "ז'וזס היה שחקן קריטי ביותר בזכייה של פלמייראס באליפות [...] כולל הופעת בכורה מזהירה עם צמד ב־0:3 באקוודור אשר שינה לחלוטין את המומנטום של סלסאו".⁶⁰

53. "אדהם האדיה, שעשה עונה אדירה בליגה הלאומית עם הסינדרלה מהצפון".⁶¹

בקורפוס המחקר נמצאו גם מטפורות מעטות מתחום הספרות והתיאטרון שהן בעלות קונוטציה שלילית. גם הן ממוקדות בשחקנים:

54. "יש קטגוריות של שחקנים שעלולים להחמיץ בפנדלים בהסתברות גבוהה יותר, וארון ראמזי נכלל בכולן. הפיכתו לגיבור השרגי של ריינג'רס הייתה ניתנת לחיזוי".⁶²

55. "כל מהלך הקריירה וגם האופי שלו הובילו את כוכב ה-NBA לגלם את דמות הרשע".⁶³

בעוד המטפורות מתחומי הספרות והתיאטרון מתייחסות לשחקנים או לטיב משחקם, המטפורות משדה המוזיקה מופיעות רק בהקשר לעבודת המאמנים:

56. "יורגן קלופ [מאמן קבוצת ליברפול] הצהיר כבר מזמן שהוא מעדיף "כדורגל רוק כבד", אבל הוא גמיש ורב גוני. הסגנון מותאם תמיד למציאות, ואתמול זה לא היה הזמן למוזיקה האהובה של המאמן הגרמני. זה אפילו לא היה אמור להיות קונצרט כדורגל בכלל".⁶⁴

57. "המאמן נראו רוקו ריצה עונש השעיה, וג'ובאני טרפאטוני [מאמן איטלקי] הצעיר החליף אותו על הספסל – למעשה, היה זה המשחק הראשון שניהל המאסטר הדגול לעתיד".⁶⁵

הזיקה בין הבמה לספורט מתבטאת הן באספקט הדרמטי שנושאים שני השדות הללו הן בעובדה שמדובר בשני תחומים שיש בהם קהל צופים. משחקי הספורט ובראשם הכדורגל הם "הצגה" להמונים. המילה הפוליסמית "שחקן" מעידה גם היא על חיבור הדוק בין שדה הספורט ושדה הבמה. לפי מילון בן-יהודה (1959, עמ' 7542), המשמעות המקורית של שחקן הוא מי שמשחק משחקים – תחילה במשמעות המילולית ולאחר מכן גם במשמעות המטפורית של חוסר יושר והעמדת פנים.⁶⁶ ממשמעות זו חל מעתה לאדם המופיע על במת התיאטרון. לפי ארכיון העיתונות היהודית,⁶⁷ המשמעות של שחקן בהקשר לספורט היא מאוחרת יותר. יש להניח שהיא משלבת את שתי המשמעויות שעליהן הצביע בן-יהודה: אדם שמשחק משחק ואדם המופיע על במה.

שדות סמנטיים נלווים

במחקר נמצאו ארבעה שדות סמנטיים נוספים שלא נקשרו לשדה מרכזי אחד: מלוכה, אהבה וחיזור, טבע, חום ואש.

שדה המלוכה

שדה המלוכה הופיע בעיתונות הספורט בשתי דרכים עיקריות: באמצעות השורש כת"ר ובאמצעות המילים "מלך" ו"מלכות":

58. "טברנייר הוכתר אשתקד אף כשחקן העונה בליגה הסקוטית ונמנה על חוליית הגנה שלא ספגה 7 משחקים ברציפות".⁶⁸

59. "בבונדסליגה הוא דווקא מעולם לא פתח, אבל ההופעות הקצרות כמחליף הוכתרו בהצלחה מסחררת".⁶⁹

60. "סכנין דאגה רק למחצית מכמות הסדרנים הנדרשת ובמטרה לא היו מוכנים לקחת סיכונים ושלחו אלפי אוהדים מאוכזבים הביתה, ממה שאמור היה להיות משחק ההכתרה של הירוקים".⁷⁰

61. "זה לא דבר של מה בכך עבור מועדון, מפואר ככל שיהיה, שדורג בשנתיים האחרונות במקום השמיני בפרמייר-ליג וכבר מזמן לא נחשב כאיום אמיתי על הטוענות לכתר".⁷¹

62. "זכייה באליפות שנייה בעונת 1994/95, אז היה לראשונה מלך שערי הקבוצה בליגה [...] זכייה במלכות שערי הליגה עם 25 כיבושים [...] הוכתר פעם נוספת למלך שערי הקבוצה בליגה בעונת 2001/02, עם 13 כיבושים, אליהם הוסיף 8 בישולים".⁷²

63. "קלופ כבר הכתיר את אמרי ל'מלך אירופה".⁷³

ניכר כי הביטויים המטפוריים מופנים באופן גורף להישגיהם של השחקנים או של הקבוצות, וכי ההקשר הוא תמיד חיובי. השחקן המצליח או הקבוצה המנצחת הם המלך והמלכה, והם עוברים ממצב של טוענים לכתר למוכתרים ולמלכים בפועל. ההתייחסות למנצחים כאל מלכים מבטאת תפיסת עולם היררכית שבה יש מעמדות חברתיים שונים, וערכו של השחקן משתנה בהתאם למידת הצלחתו, כלומר גם בשדה זה בולט האספקט התחרותי של הספורט.

שדה האהבה והחיזור

הביטויים המטפוריים בשדה האהבה והחיזור מופיעים בהקשרים מגוונים, חיוביים ושלייליים, ולעיתים מופיע אותו ביטוי מטפורי בהקשרים שונים:

64. "למרות ההצעות שהיו לו מגרמניה ומברייטון – השידוך היה מושלם".⁷⁴

65. "הוא הגיע להפועל באר שבע כחלוץ הלוהט של ליגת העל, אבל השידוך לא הצליח".⁷⁵

66. החיבור הנדרש בין השחקן לקבוצתו מוביל את הקו המנחה של הביטויים המטפוריים בשדה זה, ומתואר באמצעות מושגים מתחום יחסי האהבה והחיזור:

67. "חמישה ימים לאחר הצטרפותו, כבש טברנייר שער בהופעת הבכורה שלו מבעיטה חופשית בניצחון 2:6 נגד היברניאן [...] עד מהרה היה נראה כי מדובר בזיווג משמיים".⁷⁶

לצד ההקשרים החיוביים נמצאות גם מטפורות שבהן נעשה שימוש במונחים של סיום קשר המעוררים, כמוכבן, קונוטציה שלילית:

68. "האפשרויות מבחינת לוזון הן למכור את הקבוצה, להעביר אותה לעירייה או למשהו אחר. לוזון ימצא את הדרך לסיים את דרכו, אך לא מתכוון "לזרוק" את הקבוצה ללא פתרון כמו שצריך".⁷⁷

השימוש במירכאות מבליט את המטפורה, והוא מופיע בהיקריות נוספות בשדה זה:

69. "אמבאפה הוא גיבור צרפתי, הכותרות כפריז מתעסקות בו [...] וגם אוהדי ריאל סימנו אותו. אחרי שהבריז להם [...] הם מכנים אותו 'הבוגד הגדול' וגם דואגים לצעוק את זה בכל סמטה בעיר".⁷⁸

הקשר בין השחקן לקבוצה מתואר כקשר בין בני זוג גם בדוגמה המאלפת שכאן:

70. "הגמר האחרון שלו היה אי שם ב-2018, כאשר התמודד על ספסל מנצ'סטר יונייטד מול האקסית המיתולוגית צ'לסי בגביע האנגלי".⁷⁹

ניכר כי הביטויים המטפוריים בשדה האהבה והחזזור עוסקים ביחסים שבין השחקן לקבוצתו, אולם נמצאה גם דוגמה אחת המתארת את היחסים שבין המאמן לקבוצתו:

71. "המאמן שהצליח להעלות אותה ליגה רק כדי לחתום בקבוצה אחרת ומיד אחר כך להבריז לה – ימשיך בעונה הבאה במקום שמחבק אותו".⁸⁰

השימוש בשדה האהבה והחזזור בהתייחס ליחסים שבין שחקן או מאמן לקבוצתו, נותן ביטוי לצדדים החיוביים של זוגיות לצד השליליים ומאפיין את היחסים הללו החל משלב החזזור, דרך קיום מערכת היחסים הזוגית ועד לסיום הקשר.

שדה הטבע

כל הביטויים המטפוריים בקורפוס שנכללו בשדה הטבע, מבטאים התפתחות והצלחה. רובם מתייחסים לפיתוח הקריירה של השחקנים, לביצועיהם ולביצועי הקבוצה, ומופיעים בהקשרים חיוביים. במרבית ההיקריות מתוארים השחקנים או המאמנים כצמחים, כפרחים או כפירות, כמו בדוגמאות הבאות:

72. "יוריאן טימבר רצה לצמוח לבלם הזה [...] יוריאן המשיך להשתדרג כבלם, קוונטין קיבל את מבוקשו והוסב לקשר מרכזי. הם צמחו במהירות, ותפסו מנהיגות".⁸¹

73. "קלופ איתר אותו בגיל 14, דורטמונד הרוויחה ועכשיו הוא פורח בפרנקפורט".⁸²

74. "לקבוצות האלה אין זמן לפתח שחקנים, הן צריכות פירות בשלים".⁸³

75. "יש מאמנים שפורחים בסביבה עוינת ונהנים לגרום למבקרים לאכול את הכובע".⁸⁴

76. "המועדון הלחץ שינה את גישתו, פיתח סבלנות כלפי צעירים וכבר קוצר את הפירות [...] ריאל לא יכולה לחכות עד ששחקנים יבשילו ולקנות אותם בסכומים גדולים, היא צריכה להתחיל לגדל אותם".⁸⁵

הביטוי "קוצר את הפירות" הוא דו־משמעי בהקשר שלעיל, שכן השחקנים מתוארים כפירות שהקבוצה מגדלת עד שהם מבשילים, והיא נהנית מהצלחתם ומכישוריהם. הביטוי "קוצר את הפירות" הוא כשלעצמו מטפורי ומשמעו הנאה מעמל רב ומהשקעה. בכתבה שסקרה את עשרת השחקנים הצעירים והמבטיחים באנגליה, חזר על עצמו תיאור של סיכום ההצלחות של כל אחד מהשחקנים תחת הכותרת "יבול":

77. "היבול: 19 בישולים, שני שערים, גביע הליגה, הגביע האנגלי ועזב לשמור 23 פעמים על רשת נקייה [...] היבול: 6 שערים, 8 בישולים ועזר לשמור 16 פעמים על רשת נקייה [...] היבול: 13 שערים ו-16 בישולים".⁸⁶

כלומר כל שחקן הוא צמח שמספק יבול. במקרים אחרים השחקנים והקבוצה מבצעים או מיועדים לבצע פעולות השייכות לשדה הטבע:

78. "בזכותה הוא קטף את תואר מצטיין המחזור".⁸⁷

79. "כלי חריש עמוק בסגל ושינויים אמיתיים לא נצליח להגיע לשום מקום, אמרו בקבוצה".⁸⁸

לצד הדוגמאות הללו נמצאו גם דוגמאות מעטות לשדה הטבע ביחס להסכמים בין קבוצות:

80. "אם המו"מ עמו לא יבשיל, המגן השמאלי אביב סולומון, שכבר היה במבחנים במועדון לפני מספר עונות וכיום משחק בהפועל ב"ש, עשוי להגיע".⁸⁹

מההתייחסות לשחקנים כאל צמחים משתמע שיש להשקיע בהם, לטפח אותם ולספק להם את צורכיהם הבסיסיים כדי שיצמחו, יגדלו ויניבו פירות למשקיעים ולקבוצות. כאשר השחקנים-צמחים לא מקבלים את התנאים הללו, הם למעשה נמצאים בתקופת בצורת המתבטאת בחוסר הצלחה:

81. "אלון תורג'מן כבש שער מבריק כשחדר לרחבה, סובב כדור מושלם לרשת ושבר בצורת של שלושה חודשים וחצי ללא כיבוש".⁹⁰

גם בשדה זה בולט האספקט התחרותי של הספורט לצד שאלות של רווח והפסד שעלו גם בשדה המסחר והכלכלה.

שדה החום והאש

הביטויים המטפוריים שנמצאו בקורפוס ושייכים לשדה החום והאש, משקפים שתי מטפורות בסיס מנוגדות בהקשרן. האחת חיובית ובה האש מייצגת דבקות במשימה והצלחה:

82. "אחד הפתרונוט בשני המקרים היה מינוי של מנג'ר שמזוהה עם המועדון, וסולשיאר הפגין ניצוצות בתקופה ביונייטר, אך לבסוף נכשל ושילם את המחיר".⁹¹

83. "בחצי הגמר, כבר ידעו אנשי ווסטהאם שכדאי מאוד להתכונן להתמודדות עם המטאור בן ה-20 של פרנקפורט ששורף את הקו מימין, אבל התברר שזו משימה לא פשוטה לביצוע".⁹²

84. "אי אפשר כבר לחכות לשילוב של פודן עם ארלינג הולאנד שהולך להצית את הדמיון".⁹³

85. "הפורטוגלי שגדל בספורטינג ליסבון פשוט הצית את הליגה עם החיוך הכובש שלו".⁹⁴

במטפורת הבסיס השנייה האש מייצגת כאוס וסיבוכים, וההיקרויות שלה מופיעות בהקשרים שליליים:

86. "כשהכוכבים שלך גדולים כל כך, גם מאמן כמו סטיב נאש יכול לחמוק מהאש בשקט בשקט, אבל בעונתו הראשונה על הקווים, נאש ביצע לא מעט טעויות [...] מצד שני, הוא היה צריך להתמודד עם חדר הלבשה רותח שעבר זעזוע רציני בימי ג'יימס הארדן, ואחר כך אחד נוסף עם טרייד ששינה לגמרי את פני הקבוצה. הקיץ הקרוב בברוקלין הולך להיות מעניין בכל מקרה".⁹⁵

87. "הצפוניים צריכים לא להפסיד מול אום אל פאחם, כפר קאסם תלויה בעצמה. וגם: המצב בתחתית הבורעת [...] בתחתית המצב לא פחות מסובך".⁹⁶

נראה שהביטויים המטפוריים בשדה האש מתייחסים למגוון גורמים: מאמנים, שחקנים, מצב הקבוצה ולעיתים אף לאוהדים, למשל בצירוף המוכר "אוהד שרוף". העובדה שההקשרים של המטפורות בשדה האש מגוונים, חיוביים ושליליים, נובעת מכך שהאש היא גם מקור חיים לבני האדם, אך גם סכנה עבורם, כשהיא בלתי נשלטת.

שדה סמנטי מרכזי – תנועה ומרחב

שדה הנהיגה

לשורש נה"ג שתי משמעויות שונות בלשון המקרא: האחת במשמעות של הובלה ושל הנהיגה, כך בספר שמות ג, 1: "וּמַשָּׁה, הָיָה רֹעֵה אֶת-צֹאן יִתְרוֹ חֹתֵנוּ – כֹּהֵן מִדִּיָּן; וַיִּנְהַג אֶת-הַצֹּאן אַחַר הַמִּדְבָּר". השנייה במשמעות של הובלת כלי רכב. בקורפוס המחקר נמצאה דוגמה הקושרת בין שתי המשמעויות הללו של השורש נה"ג:

88. "דוראנט [...] זכה בשתי אליפויות עם גולדן סטייט הגדולה של סטף קרי, קליי תומפסון ודריימונד גרין, אבל מעולם לא עשה זאת כשחקן מוביל. 'אם אתה לא הנהג של האוטובוס, אל תסתובב ותכריז על עצמך כאלוף', אמר פרשן TNT ואגדת העבר, צ'ארלס בארקלי, במשפט שנוי במחלוקת והפך לשיחת היום. 'אם אתה רק נוסע, אני לא רוצה לשמוע את זה. כל החבר'ה האלה שמסתובבים עם טבעות אליפות – היי, אתם רק הנוסעים. כשאתה הנהג כל הלחץ עליך.

זה משהו אחר לגמרי'. 'כשאתה אומר את זה, אתה לא מכבד את עצמך, כי אנשים מתייחסים אליך כאחד שמעולם לא זכה באליפות', העיר הפרשן קני סמית' לעמיתו בארקלי. 'הרבה לא מבינים את המושג נהג אוטובוס וחושבים שמדובר בדברי לעג'. בניגוד אליו, שאקיל אוניל דווקא תמך בבארקלי והסביר את הדברים: 'אנחנו בכדורסל כבר הרבה שנים. בשבילנו נהג אוטובוס משמע מנהיג הקבוצה. זה ברור וידוע'⁹⁷.

בדוגמה הזאת השחקן המרכזי הוא מוביל הקבוצה ומנהיגה, והמטפורה של נהג האוטובוס מבליטה הן את תפקידו בהובלת הקבוצה למסלול של הצלחה הן את ההיררכיה בינו ובין שאר שחקני הקבוצה. בקורפוס המחקר נמצאו גם דוגמאות משדה הנהיגה המתמייחסות למאמנים כמובילים:

89. "מאמן מכבי פ"ת לשעבר נפגש עם יילה חוס וצפוי לאמן את הנבחרת עד גיל 21 בשני משחקיה הקרובים ביוני במוק' היורו. גדי ברומר ייקח ממנו את המושכות"⁹⁸.

מטפורות משדה הנהיגה מבטאות הובלה של קבוצה על ידי שחקן או מאמן, ועולה מהן שלא כל השחקנים בספורט הקבוצתי הם בעלי מעמד שווה. קיימת חשיבות לבחירת שחקן מוביל שיכוון את האחרים וינהיג אותם לעבר ההצלחה. בולט כאן שוב אספקט התחרותיות וחשיבותה של ההצלחה.

מטפורות משדה של מעלה ומשדה של מטה

לייקוף וג'ונסון (Lakoff & Johnson, 1980) התייחסו ל"מעלה-מטה" כמטפורות של אוריינטציה במרחב, כשלמעלה נמצא האושר, הטוב והיושר ולמטה נמצא העצב, הרוע והשחיתות. המקור למטפורות המרחביות הוא בהתנסות הגופנית ובתנועה שלנו במרחב. כך המילים "שפוף" ו"כפוף" מבטאות מצב רוח שלילי, ואילו "זקוף" ו"מרומם" מבטאות מצב רוח חיובי. אם כן "טוב הוא מעלה" ו"רע הוא מטה". המטפורה המרחבית יוצרת קווי דמיון בין מרכיביה, בין אושר, טוב ויושר ובין עצב, רוע ושחיתות. בחלק מההיקריות שבקורפוס המחקר אפשר למצוא את שני השדות יחד, שדה של מעלה ושדה של מטה, המתייחסים למסלול ההתפתחות של השחקנים או למידת ההצלחה של קבוצה במשחק מסוים:

90. "אני לא זוכר את המומנטום הרע, כל השחקנים שלנו חוו עליות וירידות"⁹⁹.

91. "אחרי המשחק הזה הרגשנו נפילה גדולה שהצלחנו אומנם לקום ממנה, אבל זו הייתה נפילה משמעותית"¹⁰⁰.

בהקשר לספורט, שדה של מעלה מבטא הצלחה ושדה של מטה מבטא כישלונות. כל המובאות שנכללו בקורפוס המחקר ומופו תחת שדה של מטה, מופיעות בהקשרים שליליים המבטאים חוסר הצלחה במשחק או בקריירה הספורטיבית:

92. "ורק להיזכר שהיא פתחה את העונה עם שלושה הפסדים וצליחה למקום האחרון [...] הפסימיים שאלו את עצמם לאן עוד זה יכול להידרדר. עבור אוהדי ארסנל, כאמור, זה קרה בצורה עקבית של גלישה במדרון [...] והשוער ארון רמסדייל שהגיע אחרי ירידה עם שפילד יונייטד".¹⁰¹

93. "המעבר לאצטדיון אייברוקס היה מפגש בין שחקן בשפל הקריירה לבין מועדון פאר שהיה שרוי במשבר ענק בעקבות פירוק וירידה עד לליגה הרביעית".¹⁰²

94. "לריינה יספיק תיקו, נס ציונה תקווה למעידה אחת".¹⁰³

95. "נפילתו של השחקן היקר בעולם" (כותרת).¹⁰⁴

96. "האם הרוסונרי ישיגו נקודה בסטואולו כדי לחגוג או ימעדו כמו ב-1973".¹⁰⁵

97. "התרסקותן של קבוצות העל ב-NBA".¹⁰⁶

הדוגמה האחרונה קושרת את השדה של מטה לשדה התעופה. מעניין לציין כי כמעט כל הדוגמאות שנכללו בשדה של מעלה שייכות לשדה התעופה:

98. "בורה הוכיח את עצמו כשחקן מהיר, נייד, חכם ולא אנוכי, והכיבושים בכרצלונה, מול ווסטהאם ונגד ריינג'רס העניקו לו מקום של כבוד בהיכל התהילה. בגיל 26, אפשר להמריא מכאן לגבהים חדשים".¹⁰⁷

99. "בחציה השני של העונה הקודמת הגיעה הפריצה של סמית' רואו [...] שהפך לסקורר של ממש שמרחף על המגרש [...] רייס השתדרג בשנה האחרונה והפך לשחקן על, הוא מחליץ וחוטף כדורים ללא הפסקה, מציג עליונות בקרבות האוויריים ודוחף קדימה את ווסטהאם [...] ובת ההוכחה תהיה על דוסברי הול להוכיח שהנסיקה שלו לא הייתה מקרית".¹⁰⁸

100. "בחצי הגמר, כבר ידעו אנשי ווסטהאם שכדאי מאוד להתכונן להתמודדות עם המטאור בן ה-20 של פרנקפורט".¹⁰⁹

המטפורה "מטאור" מיוחסת לשחקנים מצליחים במיוחד, והיא נקשרת במקור לשדה של מעלה, שכן המשמעות של מטאור ביוונית (meteoros) היא גבוה, נישא ברום. שם התואר "מטאורית" מופיע גם הוא מספר פעמים בקורפוס, ומבטא תנועה במרחב – קדימה ולמעלה, וגם כאן ההקשר הוא חיובי בכל המובאות, למשל:

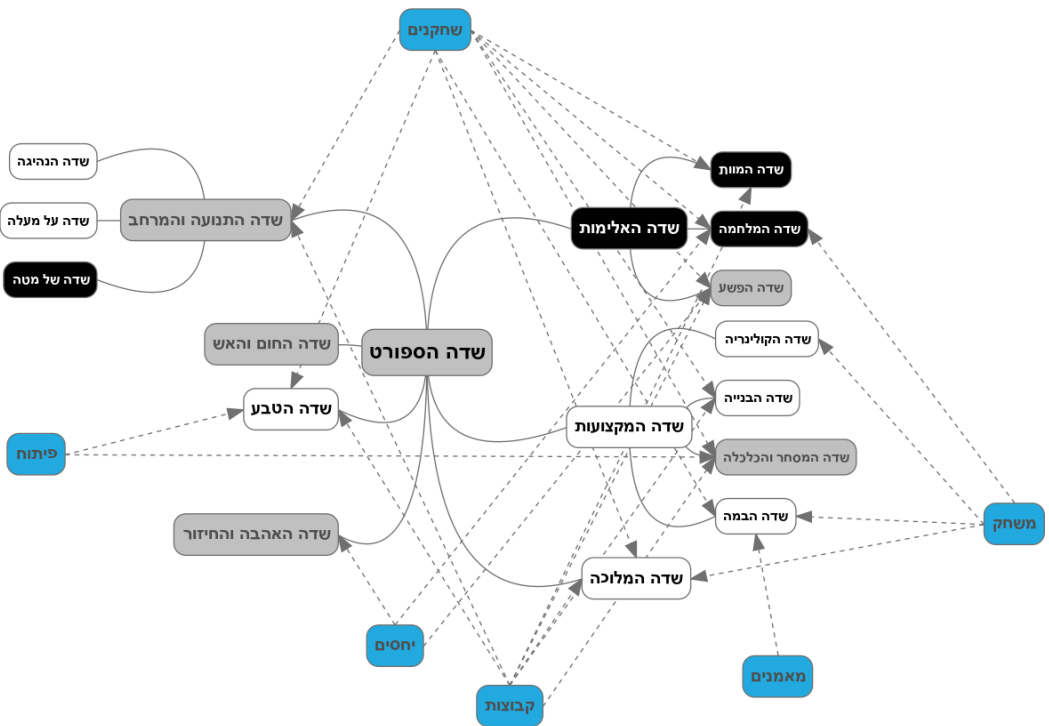
101. "הנסיקה הזו מטאורית בהחלט. אחרי שהרשים בסיבוב השני בעונה שעברה, זימן אותו המאמן פרנק דה בור לסגל הנבחרת ליורו 2020".¹¹⁰

ניכר שכל המטפורות בשדה של מטה מבטאות אי הצלחה או כישלונות, ואילו המטפורות שנכללו בשדה של מעלה מבטאות הצלחה. בשני המקרים המטפורות מתייחסות לשחקנים או לקבוצות.

סיכום

התרשים שלהלן מציג את פריסת השדות הסמנטיים שעלו מעיתונות הספורט, כפי שהופיעו בקורפוס המחקר. חלק מהשדות הסמנטיים נושאים קונוטציה שלילית וסומנו בשחור, חלק אחר נושאים קונוטציה חיובית וסומנו בלבן, וחלק נוסף מהשדות הסמנטיים נושאים משמעות ניטרלית או משמעויות חיוביות ושליליות במקביל וסומנו באפור. בכחול מופיעים הגורמים שאליהם מיוחסים הביטויים המטפוריים: השחקנים, המשחק, המאמנים, הקבוצות, היחסים והפיתוח.

תרשים: מערך השדות הסמנטיים של שדה הספורט

ממצאי המחקר חושפים כי בחלק מהשדות הסמנטיים מתגלה שיטתיות בשימוש בביטויים מטפוריים. כך בשדה המוות הביטויים המטפוריים מיוחסים לאופן התפקוד של השחקנים ושל הקבוצה, בשדה הקוליריה הביטויים המטפוריים מיוחסים למשחק, ובשדה האהבה והחיזור הביטויים המטפוריים מיוחסים ליחסים שבין מאמן לקבוצה ובין השחקן לקבוצתו. המחקר התחקה אחר סגנונו הייחודי של שיח הספורט באמצעות ניתוח של מטפורות בסיס מושגיות בגישה סמנטית-קוגניטיבית. מקורפוס המחקר עולה כי ספורט הוא משחק

המתפרש במקרים רבים כמלחמה, בהתאם לאלמנטים המתקיימים בו. השימוש הרווח בשדה המלחמה בקורפוס המחקר מתאר את משחקי הספורט כקרב או מלחמה שבסופם ניצחון או הפסד. ההתייחסות למשחק ולהעסקת שחקנים ומאמנים כמונחים של רווח והפסד עלתה גם משדה המסחר והכלכלה.

ממצאי המחקר עולים אספקטים הבולטים בעיתונות הספורט ומשפיעים על תפיסת העולם של הכותבים, ובהם האספקט התחרותי של הספורט המדגיח את חשיבותה של הצלחה. מטפורת הבסיס שהצלחה היא חיים ואי-הצלחה היא מוות, משקפת תפיסה זו היטב. אספקט התחרותיות ניכר גם בשדות נוספים ובהם מלוכה, טבע ונהיגה, ומדגיח את חשיבותו של השחקן המוביל את הקבוצה. אספקט נוסף הוא ההדרגתיות של משחק הספורט המתבטא בהדרגה של שיאי המשחק – התחלה, צבירת נקודות וסיום. מהחיבור בין שדה הבמה לשדה הספורט עולה הדרמטיות, המאפיינת את שני השדות שמשותף להם גם קיום האירוע לעיני קהל צופים.

משה לוי ושות' (2019) עסקו במחקרם בשיח אוהדים מקוון כאמצעי לניבוי אלימות במגרשי כדורגל. הם הצביעו על האפשרות שכוחות חיצוניים, ובכללם לכתבי הספורט ולפרשנים, משפיעים על התעוררות מתחים ואלימות באצטדיוני הכדורגל מצד האוהדים והשחקנים. השלכותיו של המחקר שהצגתי מתחברות לסברה זו ומציעות לבחון את הזיקה העמוקה שבין שפה למחשבה ובין שפה לחברה. מיפוי המטפורות המושגיות לשדות סמנטיים משפיע על האופן שאנחנו מדברים על מושגים ומבינים אותם (Lakoff & Johnson, 1980). ספורט הוא משחק, אבל יכול להתפרש גם כמלחמה אם מתקיימים בו אלמנטים התואמים את המושג "מלחמה". למשל במשחק המטרה היא הנאה ובמלחמה המטרה היא ניצחון. למעשה ההמשגות המטפוריות בשפה מובילות את הדוברים להבין ספורט כמלחמה, כארוחה או כמופע מוזיקלי, ובכל מקרה מודגשים אלמנטים אחרים. מחקר המשך יוכל להשוות בין לשון עיתונות הספורט בשפות המייצגות תרבויות שונות, ולבחון אם קיים הבדל במיפוי השדות הסמנטיים המעורבים במטפורות או באופיין של מטפורות משדה סמנטי מסוים. למשל, מעניין יהיה לבחון את ההבדלים בשימוש בשדה האלימות בעיתונות הספורט בין חברות מערביות לחברות מהמזרח הרחוק.

הערות

- 1 אבי רצון, "הרטוריקה של עיתונות הספורט בישראל בעברית ובערבית", 10.11.2002, הארץ, מצוטט אצל קיים ואבר-פנה, תשע"א-תשע"ב, עמ' 451.
- 2 יריעות אחרונות, 2.12.2008, מצוטט אצל עבאדי, תשע"ה, עמ' 194.
- 3 מיכאל יוכין, "ארון גביעים או ארון קבורה? הגיבור הטרגי בגמר", ONE, 19.5.2022, <https://www.one.co.il/Article/410905.html>,
- 4 Ellis, 2008, pp. 14-15
- 5 כל ההרגשות בציטוטים הן שלי.
- 6 יוכין, "ארון גביעים או ארון קבורה? הגיבור הטרגי בגמר".

- 7 הנ"ל, "חוללו סנסציה מרגשת: גיבורי האליפות של מילאן", *ONE*, 23.5.2022, <https://www.one.co.il/Article/411223.html>
- 8 הנ"ל, "השאלת העונה: קנאוף מככב כל הדרך אל הגמר", *ONE*, 17.5.2022, <https://www.one.co.il/Article/410766.html>
- 9 ציפי שמילוביץ, "פיצוץ כוכבים: התרסקותן של קבוצות העל ב-NBA", *Ynet*, 28.4.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/sypqa1dsq>
- 10 מוטל'ה רפלד, "בנומה בטוח שינצח, לא משנה מה אחרים חושבים", *ONE*, 28.5.2022, <https://www.one.co.il/Article/411543.html>
- 11 מדור הספורט, "הפועל תל אביב-נבחרת בירות", דבר, 29.6.1931, <https://www.nli.org.il/he/newspapers/?a=d&d=dav19310629-01.1.3&e=-----he-20-dav-21-byDA-img-txIN%7ctxTI-%d7%94%d7%aa%d7%a7%d7%a4%d7%94---1931-----1>
- 12 אבי רצון, "הרבה כביסה מלוכלכת יש בהפועל תל-אביב", מדור הספורט, מעריב, 4.2.1981, <https://www.nli.org.il/he/newspapers/?a=d&d=mar19810204-01.1.23&e=-----he-20--41-byDA-img-txIN%7ctxTI-%d7%93%d7%99%d7%a4%d7%a0%d7%a1-----1>
- 13 יוכין, "השאלת העונה: קנאוף מככב כל הדרך אל הגמר".
- 14 אביתר ברקן, "אספאס איטס אה קאם: מצטיין המחזור בספרד", *ONE*, 10.5.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/one410168>
- 15 יוכין, "ארון גביעים או ארון קבורה? הגיבור הטרגי בגמר".
- 16 רפלד, "בנומה בטוח שינצח, לא משנה מה אחרים חושבים".
- 17 יוכין, "השאלת העונה: קנאוף מככב כל הדרך אל הגמר".
- 18 מערכת *Ynet* ספורט, "אנחנו נשחק עם סכין בין השיניים מול צרפת", *Ynet*, 29.6.2018, <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5299606,00.html>
- 19 מערכת *ONE*, "כל מי שידו בהריסת הפועל ידו על הכוונת", *ONE*, 9.5.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/one410171>
- 20 יוכין, "ארון גביעים או ארון קבורה? הגיבור הטרגי בגמר".
- 21 מערכת *Ynet* ספורט, "שחק אותה ג'ורדן: הסקורר הכי מרתק בפלייאוף ה-NBA", *Ynet*, 3.12.2019, <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5636324,00.html>
- 22 יוגב ישראלי, "לפני שבע שנים הוא עוד שיחק בליגות הנמוכות, הערב ינסה לזכות בליגה האירופית", *Ynet*, 18.5.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/h1ws9uwdc>
- 23 מיכאל יוכין, "שני רק לשיראה: יובנטוס נפרדת מג'ורג'ו קייליני", *ONE*, 12.5.2022, <https://www.one.co.il/Article/410388.html>
- 24 יאיר קטן, "התותחנים חזרו להפגיו: הקאמבק של ארסנל", *Ynet*, 12.5.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/byyhtwy85>
- 25 מיכאל יוכין, "התותחנים חזרו להפגיו: הקאמבק של ארסנל", *ONE*, 26.5.2022, <https://www.one.co.il/Article/411439.html>
- 26 הנ"ל, "ארון גביעים או ארון קבורה? הגיבור הטרגי בגמר".
- 27 נדב צנציפר, "איכות המאמנים בליגת העל תגיע לשפל חדש", *Ynet*, 23.5.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/s1xckeydq>
- 28 לבנת, 2014, עמ' 227-228.
- 29 מונח המתאר מצב שבו קבוצה או שחקן מנצחים בכל משחקיהם נגד יריב מסוים.
- 30 איזי עין דור, "הנהג שלנו נעלם: מאחורי הכישלון של ברוקלין", *ONE*, 29.4.2022, <https://www.one.co.il/Article/409372.html>
- 31 זאב אברהמי, "שחק אותה ג'ורדן: הסקורר הכי מרתק בפלייאוף ה-NBA", *Ynet*, 24.4.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/sjos90zhq>

- 32 יוכין, "השאלת העונה: קנאוף מככב כל הדרך אל הגמר".
- 33 מערכת Ynet ספורט, "שחק אותה ג'ורדן: הסקורר הכי מרתק בפלייאוף ה-NBA".
- 34 גיא בן זיו, "הפועל י-ם יכולה להגיע לצמרת הכדורגל בארץ", Ynet, 23.5.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/one410797>
- 35 רפלד, "בנזומה בטוח שינצח, לא משנה מה אחרים חושבים".
- 36 זאב אברהמי, "רשע וטוב לו: כך הפך קיירי ארווינג לנבל הספורטיבי האולטימטיבי", Ynet, 23.4.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/r14rru6e5>
- 37 ישראלי, "לפני שבע שנים הוא עוד שיחק בליגות הנמוכות, הערב ינסה לזכות בליגה האירופית".
- 38 יוכין, "התותחנים חזרו להפגז: הקאמבק של ארסנל".
- 39 כתבי מערכת ONE, "ריף מסיקה הצטרף לאום אל פאחם לשנתיים", ONE, 17.5.2022, <https://www.one.co.il/Article/410798.html>
- 40 ברקן, "אס-פאס איטס אה קאם: מצטיין המחזור בספרד".
- 41 דרור פישר, "הסמל הצהוב חוגג 50: רגעיו הגדולים של אבי נמני", ONE, 26.4.2022, <https://www.one.co.il/Article/408400.html>
- 42 מוטל'ה רפלד, "10 האריות: הצעירים המוכשרים ביותר בכריטיניה", ONE, 20.5.2022, <https://www.one.co.il/Article/410994.html>
- 43 אברהמי, "רשע וטוב לו: כך הפך קיירי ארווינג לנבל הספורטיבי האולטימטיבי".
- 44 זאב אברהמי, "עסקה עם השטן: משבר הזהות של דורטמונד", Ynet, 13.5.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/h1aelyouq>
- 45 אסי ממן ורוז אמיר, "שרצקי: ארכוש את שבירו, מכבי רוצה את מזרחי", ONE, 12.5.2022, <https://www.one.co.il/Article/410354.html>
- 46 שמילוביץ, "פיצוץ כוכבים: התרסקותן של קבוצות העל ב-NBA".
- 47 רפלד, "10 האריות: הצעירים המוכשרים ביותר בכריטיניה".
- 48 בן זיו, "הפועל י-ם יכולה להגיע לצמרת הכדורגל בארץ".
- 49 עין דור, "הנהג שלנו נעלם: מאחורי הכישלון של ברוקלין".
- 50 ציון ננוס, "ככה בונים חומה: יורם ארבבל חוגג 80 וחוזר לתחנות חייו", N12, 9.7.2022, https://www.mako.co.il/news-entertainment/2022_q3/Article-0256807fcf0e181026.htm
- 51 קטן, "התותחנים חזרו להפגז: הקאמבק של ארסנל".
- 52 דורון בן דור, "לא רק מאמן: השחקנים שבסימן שאלה בהפועל חיפה", Ynet, 10.5.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/one410202>
- 53 ציפי שמילוביץ, "פיצוץ כוכבים: התרסקותן של קבוצות העל ב-NBA".
- 54 יוכין, "ארון גביעים או ארון קבורה? הגיבור הטרגי בגמר".
- 55 מיכאל יוכין, "נקודה לא קלה: מילאן חוששת ממחזור הסיום", ONE, 21.5.2022, <https://www.one.co.il/Article/410983.html>
- 56 ברקן, "אס-פאס איטס אה קאם: מצטיין המחזור בספרד".
- 57 יוכין, "השאלת העונה: קנאוף מככב כל הדרך אל הגמר".
- 58 ברקן, "אס-פאס איטס אה קאם: מצטיין המחזור בספרד".
- 59 יוכין, "שני רק לשיראה: יובנטוס נפרדת מג'ורג'ז' קייליני".
- 60 הנ"ל, "נרדח הצידה: ז'וזס עלול לעזוב בתחושת פספוס", ONE, 24.4.2022, <https://www.one.co.il/Article/408978.html>
- 61 צנציפר, "איכות המאמנים בליגת העל תגיע לשפל חדש".
- 62 יוכין, "ארון גביעים או ארון קבורה? הגיבור הטרגי בגמר".
- 63 אברהמי, "רשע וטוב לו: כך הפך קיירי ארווינג לנבל הספורטיבי האולטימטיבי".

- 64 מיכאל יוכין, "יעילות היא שם המשחק: ליברפול לא בזוזה כוחות", *ONE*, 28.4.2022, <https://www.one.co.il/Article/409309.html>
- 65 הנ"ל, "נקודה לא קלה: מילאן חוששת ממחזור הסיום".
- 66 מילון בן-יהודה, 1959, עמ' 7542.
- 67 ארכיון העיתונות היהודית, <https://www.nli.org.il/he/newspapers/?a=q&r=1&results=1&sf=byD&A&e=-----he-20--1--img-txIN%7CtXtl-%D7%A9%D7%97%D7%A7%D7%9F-----1>
- 68 ישראל, "לפני שבע שנים הוא עוד שיחק בליגות הנמוכות, הערב ינסה לזכות בליגה האירופית".
- 69 יוכין, "השאלת העונה: קנאוף מככב כל הדרך אל הגמר".
- 70 דורון בן דור, "בגלל הפארה: בני סננין נקנסה ב־250,000 ₪", *Ynet*, 17.5.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/one410770>
- 71 קטן, "התותחנים חזרו להפגיז: הקאמבק של ארסנל".
- 72 פישר, "הסמל הצהוב חוגג 50: רגעיו הגדולים של אבי נמני".
- 73 מיכאל יוכין, "הפרויקט הנכון עבורו: ויאריאל מושלמת לאמרי", *ONE*, 26.4.2022, <https://www.one.co.il/Article/409146.html>
- 74 רפלד, "10 האריות: הצעירים המוכשרים ביותר בכריטניה".
- 75 שי מוגילבסקי, "ניקיטה רוקאביצה: "אני תמיד נותן מאה אחוז. כששיחקתי והייתי בכושר, הבקעת שיערים", *Ynet*, 27.5.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/r13ibl6p9>
- 76 ישראל, "לפני שבע שנים הוא עוד שיחק בליגות הנמוכות, הערב ינסה לזכות בליגה האירופית".
- 77 גידי ליפקין, "עמוס לוזון סיים את דרכו בהפועל ראשון לציון", *ONE*, 17.5.2022, <https://www.one.co.il/Article/410796.html>
- 78 נרב צנציפר, "המחירים בשמיים, גם הציפיות: ליברפול וריאל מוכנות לגמר", *Ynet*, 27.5.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/syvug8av9>
- 79 יוכין, "התותחנים חזרו להפגיז: הקאמבק של ארסנל".
- 80 צנציפר, "איכות המאמנים בליגת העל תגיע לשפל חדש".
- 81 מיכאל יוכין, "האח התאום או טן האח: יוריאן טימבר ליונייטד?", *ONE*, 18.5.2022, <https://www.one.co.il/Article/410838.html>
- 82 שמילוביץ, "פיצוץ כוכבים: התרסקותן של קבוצות העל ב־NBA".
- 83 אברהמי, "עסקה עם השטן: משבר הזהות של דורטמונד".
- 84 יוכין, "הפרויקט הנכון עבורו: ויאריאל מושלמת לאמרי".
- 85 גיא לייבה, "אין אמבאפה? אין בעיה: העתיד של ריאל מדריד כבר כאן", *Ynet*, 28.5.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/bkssh00cd9>
- 86 רפלד, "10 האריות: הצעירים המוכשרים ביותר בכריטניה".
- 87 ברקן, "אס־פאס איטס אה קאם: מצטיין המחזור בספרד".
- 88 בן דור, "לא רק מאמן: השחקנים שבסימן שאלה בהפועל חיפה".
- 89 תומר חבו, "כאדם ג'אבר איבד את הכרתו ופונה לבית החולים", *Ynet*, 17.5.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/one410762>
- 90 דורון בן דור, "אחרי 3 שנים: אשדוד ניצחה 1:2 את הפועל חיפה", *ONE*, 9.5.2022, <https://www.one.co.il/Article/410136.html>
- 91 קטן, "התותחנים חזרו להפגיז: הקאמבק של ארסנל".
- 92 שמילוביץ, "פיצוץ כוכבים: התרסקותן של קבוצות העל ב־NBA".
- 93 רפלד, "10 האריות: הצעירים המוכשרים ביותר בכריטניה".
- 94 יוכין, "השאלת העונה: קנאוף מככב כל הדרך אל הגמר".
- 95 עין דור, "הנהג שלנו נעלם: מאחורי הכישלון של ברוקלין".

- 96 מערכת *ONE*, "לריינה יספיק תיקו, נס ציונה תקווה למעידה אחת", *ONE*, 29.4.2022, <https://www.one.co.il/Article/409415.html>
- 97 עין דור, "הנהג שלנו נעלם: מאחורי הכישלון של ברוקלין".
- 98 גידי ליפקין, "גיא לוזון מועמד לאמן את הנבחרת הצעירה", *ONE*, 9.5.2022, <https://www.one.co.il/Article/410182.html>
- 99 בן דור, "אחרי 3 שנים: אשדוד ניצחה 1:2 את הפועל חיפה".
- 100 בן זיו, "הפועל י-ם יכולה להגיע לצמרת הכדורגל בארץ".
- 101 קטן, "התותחנים חזרו להפגז: הקאמבק של ארסנל".
- 102 ישראלי, "לפני שבע שנים הוא עוד שיחק בליגות הנמוכות, הערב ינסה לזכות בליגה האירופית".
- 103 מערכת *ONE*, "לריינה יספיק תיקו, נס ציונה תקווה למעידה אחת".
- 104 גיא לייבה, "הכי אוברייטד בהיסטוריה: נפילתו של השחקן היקר בעולם", *Ynet*, 21.5.2022, <https://www.ynet.co.il/sport/article/sjnpzcmv5>
- 105 יוכין, "נקודה לא קלה: מילאן חוששת ממחזור הסיום".
- 106 שמילוביץ, "פיצוץ כוכבים: התרסקותן של קבוצות העל ב-NBA".
- 107 יוכין, "ארון גביעים או ארון קבורה? הגיבור הטרגי בגמר".
- 108 רפלה, "10 האריות: הצעירים המוכשרים ביותר בכריטינה".
- 109 שמילוביץ, "פיצוץ כוכבים: התרסקותן של קבוצות העל ב-NBA".
- 110 יוכין, "האח התאום או טן האח: יוריאן טימבר ליונייטד?".

מקורות

- אור, מ' (תשל"ג). "הרטוריקה של כתבי הספורט", לשוננו לעם, כד, עמ' 25-32.
- בן-יהודה, א' (1959). מילון הלשון העברית הישנה והחדשה, ירושלים-ברלין: לנגנשיר.
- בן-פורת, א' (2010). "ישראל שפה קשה, אך כדורגל דיברו כולם", עיונים בתקומת ישראל, 20, עמ' 168-144.
- גלילי, י' ו' קאופמן (2013). "דיווחים על משחקי כדורגל בעיתונות העברית בתקופה העות'מאנית ובראשית התקופה המנדטורית 1906-1928", קשר, 45, עמ' 32-40.
- גלילי, י', ר' לידור וא' בן-פורת (2009). במגרש המשחקים: ספורט וחברה בתחילת האלף השלישי, רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
- הרציג, ח' (13 במארכ 2015). "אבק כוכבים וזקפה לאומית: המטפורות שכיכבו בשיח הבחירות 2015", הזירה הלשונית, רוביק רוזנטל. <https://www.ruvik.co.il/%D7%91%D7%9E%D7%AA-%D7%90%D7%95%D7%A8%D7%97/2015/%D7%94%D7%A8%D7%A6%D7%99%D7%92-%D7%A2%D7%9C-%D7%94%D7%91%D7%97%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%AA.aspx>
- דיגלבוים, א' (2019). "מבעי זהות לאומית: תמורות סמנטיות במקראות בתי הספר מקום המדינה ועד ימינו", עבודת דוקטור, אוניברסיטת תל אביב.
- חגי, ח' (2021). "שום מחשבה על הנזק שהם עושים לענף שלהם: התפתחות העיסוק העיתונאי והשיח המקצועי בעיתונות הספורט 1949-2013", מסגרות מדיה, 20, עמ' 62-84.
- טנא, א' (1982). "לשון הספורט", ספר השנה של העיתונאים, תל אביב: אגודת העיתונאים, עמ' 113-123.
- יהב, ר' (תשמ"ח). "פיתוח שפת-עגה (סלאנג בלע"ז) באמצעי-התקשורת המתארים את משחקי הכדורגל", החינוך הגופני והספורט, 3, עמ' 5-7.
- לבנת, ז' (2014א). יסודות תורת המשמעות סמנטיקה ופרגמטיקה, כרך א, רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
- לבנת, ז' (2014ב). יסודות תורת המשמעות סמנטיקה ופרגמטיקה, כרך ב, רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
- לוי, מ', ע' דביר, ע' בן שלום, א' אורקיבי, מ' צוילינג ונ' גבאי (2019). "שיח אוהדים מקוון כמנבא של אלימות במגרשי כדורגל", רוח הספורט, 5, עמ' 1-14.

- לונטל, א' (2016). "מלחמת הכדורגל: על שיח, ספורטיביות ויריבות בתגובות באינטרנט", *רוח הספורט*, 2, עמ' 47-61.
- ניר, ר' (1978). *הסמנטיקה של העברית החדשה*, תל אביב: עמיחי.
- סוברן, ת' (2006). *שפה ומשמעות: סיפור הולדתה ופריחתה של תורת המשמעים*, חיפה: אוניברסיטת חיפה.
- סוברן, ת' (2014). "שקר: חקירה סמנטית", *דפים: כתב עת לעיון ולמחקר בחינוך*, 57, עמ' 137-154.
- סוברן, ת' וא' פלדמן (2010). "קווים לדיון סמאנטי במושג 'כבוד'", בתוך: ר' בן-שחר, ג' טורי ונ' בן-ארי (עורכים), *העברית שפה חיה*, כרך ה, תל אביב: הקיבוץ המאוחד ואוניברסיטת תל אביב, עמ' 313-336.
- עבאדי, ע' (1998). "מטפורות בשיח הפוליטי בישראל", *חלקת לשון*, 26, עמ' 56-67.
- עבאדי, ע' (תשע"ח). "תחומי שאילה של מטפורות בשיח הכלכלי", *חלקת לשון*, 50, עמ' 192-206.
- פז, י' (2002). "הספורט בעיתונות הכתובה בא"י ובמדינת ישראל", בתוך: ח' קאופמן וח' חריף (עורכים), *תרבות הגוף והספורט בישראל במאה העשרים*, ירושלים: יד בן צבי ומכון וינגייט, עמ' 344-362.
- פרילוק, נ' (2000). "היה לי יום כחול...": שימושים מטפוריים והוראתם בטקסט הלא-ספורטיבי", *איגרת מידע*, מז, עמ' 13-40.
- צרפתי, גב"ע (1978). *סמנטיקה עברית*, ירושלים: רובינשטיין.
- קיים, א' ומ' אברפנה (תשע"א-תשע"ב). "הרטוריקה של עיתונות הספורט בישראל בעברית ובערבית", *מים מדליו*, 22-23, עמ' 435-483.
- שויקה, י' (2009). *רב מילים: המילון העברי המקיף והעדכני ביותר ברשת*, <https://www.ravmilim.co.il>
- שקדי, א' (2003). *מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני תיאורי ויישום*, תל אביב: רמות.
- שקור, ע' (2024). "חברות ברזל מול 'מבול אל-אקצא': מטפורות כמכשיר רטורי בשידורי ערוץ 12 וערוץ אל-ג'זירה", *עיונים בשפה וחברה*, 17, עמ' 94-113.

- Cai, D. (2023). "Zero-sum or Win-win Game?: Comparative Studies on Sports/game Metaphors and Ideological Framing in Economic News on Sino, EU and US Trade Disputes", *Review of Cognitive Linguistics*, DOI: <https://doi.org/10.1075/rcl.00164.cai>
- Ellis, R. (2008). "Learner Beliefs and Language Learning", *Asian EFL Journal*, 10(4), pp. 7-25.
- Kaufman, H. & Y. Galily (2007). "Reading Sports in Palestine: The Early Days of Sport Reports in the Hebrew Mandatory Press", *Israel Affairs*, 13(3), pp. 586-604. doi:10.1080/13537120701531676
- Kittay, E.F. (1992). "Semantic Fields and the Individuation of Content", in: A. Lehrer and E.F. Kittay (eds.), *Frames, Fields, and Contrasts*, Lawrence Erlbaum, pp. 229-252.
- Lakoff, G. (2016). *Moral Politics: How Liberals and Conservatives Think* (third ed.), Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff, G. & M. Johnson (1980). *Metaphors We Live by*, Chicago: Chicago University Press.
- Reijnierse, W.G. & C. Burgers, (2023). "MSDIP: A Method for Coding Source Domains in Metaphor Analysis", *Metaphor and Symbol*, 38(4), pp. 295-310, DOI: 10.1080/10926488.2023.2170753
- Sajedifard, M., S. Yousefzadeh & N. Shahgoli (2023). "Ontological Metaphors and Interdiscursivity / Recontextualization in Iranians' Political Comments on Instagram", *Journal of Languages, Culture and Civilization*, 5(3), pp. 235-246. <https://doi.org/10.47067/jlcc.v5i3.166>